

škega junaka, ko padajo zvezde z neba in umirajo veliki ljudje. Ivana od Pomuka vržejo v vodo, a voda nosi svetnika in zvezde letajo z neba in mu spletajo krono. Kraljica je omedlela nad pažem, ki ga ji je prebodel ljubosumni mož, in kralj prestrašen maha z mečem po zlatem oblaku kresnic, ki ga je napadel. — Snov je izborna za dramsko legendo in pesnik ji je tudi znal vdihniti toplega in otroško nežnega legendarnega duha. Lepo je tisto razpoloženje zlatega poletnega neba, ko se godé na svetu veliki čudeži in jih človek z lahkim srcem veruje. Osebe pa so manj uspele. Kralj je prebrutalen, kraljica pa ni kraljica iz legende, kraljica-svetnica. To precej slabi enotni, krepki vtis. — Tudi spisú našega rojaka dr. Fr. Ilešiča: „Kačić-Miošić i slovinstvo u Slovenaca“ je bila prisojena nagrada za znanstvene razprave „Hrv. Kola“. Prof. Ilešić je mojster v svojem predmetu — to se mora priznati. V tej razpravi dokazuje, da je Kačić-Miošić vplival direktno na slovensko mlado, naraščajočo inteligenco v Gradcu, Mariboru in Ptujju ter indirektno tudi na širje slovenske sloje, ker je izpodbudil s svojim zgledom Kremplja, da je spisal svoje „Dogadivšine štajerske zemle“. Gospod pisatelj spominja filologe na znamenito dejstvo, da se je pokazal v nekaterih slovenskih knjigah iz XVIII. stoletja izraz „slovinški“ (kakor ga je rabil Kačić-Miošić), ter sklepa iz tega, da bi to utegnili biti važen dodatek pri raziskavanju hrvaško-slovenske literarne preteklosti. — Izmed drugih beletrističnih spisov se odlikuje zlasti „Grijeh“, ki ga je napisal Svetozar Ritig, po čudovito slikovitem slavon-skem jeziku in po junakih, ki resnično živijo in govoré, resnično ljubijo in umirajo. — Edini slovenski spis v tej zbirki je dr. Drag. Lončarjevo „Javno življenje pri Slovencih“. Pisatelj je hotel biti trezen in nepristranski in to je tudi po večini bil. Sicer je pa spis že znan iz knjžice „Politiško življenje Slovencev“, ki je izšla lansko leto. — V „Pregledu slov. književnosti god. 1905/1906“ je začrtal dr. Ilešić v kratkih potezah vse važnejše literarne pojave preteklega leta. Dasi se ne strinjamo z njim, ko presoja umetnost in njene pojave z raznih stališč, radi priznavamo, da je ohranil v svojem „Pregledu“ mirno objektivnost dobrega kritika. C.

Dr. F. D. Marušić: **Liječnikovi zapisci**. Zabavna knjižnica Matice Hrvatske. Knjiga CCXCIII. do CCXCIV. Zagreb. 1906. Str. 103. — To so drobne škece enega samega prizora: Jesenska, oblačna noč, ko odpada že zadnje listje z dreves, večer, moreč dež, ko človek obupava nad dnevom in solncem. „Tukaj je vse vbogo, revno in žalostno. Žalostna je zemlja, ki je obudovela brez človeških rok in dela. Žalostne so hiše in domovi, ki v njih odmevajo glasovi uboštva, lakote in bolezni. Otrpnila je zemlja, ker so zarjavili plugi in motike... In ljudje, naša rodna kri, ginejo v revščini, v strganjih cunjah, v duševni sužnosti, v predsodkih, lakoti, boleznih in v strahu, kaj bo jutri... Edina tolažba na zemlji jim je velika moč vere naših očetov, ki jih čaka po življenju.“ (Str. 5. 7.) Tako gre bolečina in obtožba skozi celo knjigo. V njej ni velikih dejanj, ni zanimivih slučajev, ni zapletkov in razvozljavajev. Sama refleksija, spočeta na skalnatih poteh Zagorja, ko je vodila zdravnika težka dolžnost od hiše do hiše — sama neskončna jesenska noč z neprestanim dežjem, brez zarje in solnca.

Knjiga spominja na „Lovčeve zapiske“ Turgenjeva. Rodila je i lovčeve i zdravnikove zapiske ista bolečina. Toda Turgenjev je v prvi vrsti umetnik in psiholog: on slika celo dobo v nepregledni pisani vrsti njenih reprezentantov in molči o svoji sodbi in o lastni boli. On kot umetnik skriva in mori v sebi tendenco, a tem jasneje čuti čitatelj, da je cela doba, ki jo je obdelal umetnik, tendenciozna in da kriči do neba po pomoči in reformi. — Drugače zdravnik v svojih zapiskih. V njem ne govori toliko umetnik, ampak človek, ki se mu smilijo množice. Zato tudi ni dejanj v knjigi in ne izdelanih značajev, temuč le tožba in zadnji klic na pomoč. In tam, kjer je Turgenjeva obvaroval ekstremov dober umetniški okus, tam je zapeljalo Marušića srce, ki je ganjeno in hoče geniti druge. Zato ne vidi nikjer upanja in misli, da je solnce za veke zašlo, ker je noč dolga. „Vsi tisti ljudje... vsi že namigujejo smrti. In čemu potem moja nemočna pomoč?“ (Str. 12.) In če potem kliče še: „Na pomoč, na pomoč, dokler ni solnce zašlo, dokler ne vsahne kri in ne zmrznejo solze!“ — je to klic, ki sam meni o njem, da bo brez-uspešen in nepotreben. Kako drugače končuje genialni ruski lovec svoje zapiske! Ko nas je peljal po vseh gozdih in poljih, kjer vzdihuje zadnje človeško gorje, ko nam je odprl vrata do vseh src in bajt, da nam je že duša polna resignacije in obupa, tedaj zapoje zadnjo svojo pesem v prozi „Les in stepa“. Žalostna je domačija do smrti, a lepa, lepa, in kmalu pridejo prvi pomladanski dnevi, „ko se vse okrog sveti in poka led, ko skozi težko paro tajajočega se snega že diši po segreti zemlji, po protalinkah, pod poševnimi žarki solnca, ko pojó upapolni škrjanci ter se z veselim šumom in žuborenjem iz jarka v jarek prelivajo potoki...“ Tako končuje umetnik; kar on zamolči, to pripoveduje svetu solnce, zemlja, veter in potok, Dr. Marušić pa kliče, kliče na vseh straneh svoje knjige, in vse, kar pripoveduje, pripoveduje zato, da okrepi svoj obupni klic na pomoč. On ne služi svojim junakom in svoji umetnosti, ampak njegovi junaki in njegova umetnost služijo njemu. Dasi ima knjiga mnogo lepih mest, je vendar zaradi ene, neprestano ponavljane ideje enolična in moreča kakor večni jesenski dež. — ar.

Vjenceslav Novak: **Tito Dorčić**. Pripovijest. Zabavna knjižnica „Matice Hrvatske“. Svezak CCXCV do CCXCVI. Zagreb. 1906. Str. 219. Pisatelj, ki je umrl lansko leto, ni oznanjeval v svojih delih velikih misli in ni prerokoval bodočnosti. Delal je mirno in solidno, dajal nauke za praktično življenje in pripovedoval v maniri starejše umetnosti, ki je izgubila z njim med Hrvati enega izmed zadnjih svojih zastopnikov. Tako tudi njegov Tito Dorčić, ki ga je končal že z zadnjimi, pojemajočimi silami ravno tri mesece pred svojo smrtjo. Svojega junaka spremlja zvesto od zibelke do groba. Tito, sin Andrije, načelnika ribarjev v Senju, je vzrastel ob morju in v njem so se razvile do vrhunca vse ribarske zmožnosti, ki so živele že stoletja dolgo v njihovi rodovini, združeni od nekdanj z morjem in ribolovstvom. „Samo v tem smislu morjem razumeti Lamarckovo descendenčno teorijo in Darwinovo selekcijo.“ (Str. 90.) In zato je morje njegovo polje in mreža in trnek njegovo orodje. A oče sili sina v šolo, ker mora postati več kot reven ribar. In Tito gre z jezo in nevoljo v šolo, zdela gimnazijo, položi pravniške izpite — vsega se je naučil, a ni-